

VU Research Portal

Conclusies inzake de beelden

de Mare, H.

published in

Prachtwijken?! De mogelijkheden en beperkingen van Nederlandse probleemwijken
2007

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

de Mare, H. (2007). Conclusies inzake de beelden. In G. J. M. van den Brink (Ed.), *Prachtwijken?! De mogelijkheden en beperkingen van Nederlandse probleemwijken* (pp. 305-308). Bert Bakker.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Conclusies inzake de beelden

Heidi de Mare

305

Op maandag 26 maart 2007 verscheen er op de voorpagina van de Volkskrant een foto waarop minister Vogelaar is te zien, 's avonds op bezoek in een negentiende-eeuwse wijk in Rotterdam. Als minister voor Wonen, Wijken en Integratie vormde dit de start voor haar rondtocht langs de veertig probleemwijken. We zien Ella Vogelaar links op de foto, zakelijk gekleed in oranje colbert met broche, zwarte broek en glimmend gepoetste schoenen. Ze kijkt omhoog naar de gevelwand rechts in beeld. Wat ziet zij? De armen voor zich gekruist lijkt haar gezicht bezorgd. Waaraan herkent zij de probleemwijk? We kunnen alleen maar vermoeden wat ze ziet, maar afgaande op de gevel rechts zijn het niet de bakstenen. Schoon en gereed om opnieuw te worden gevoegd, flankeren ze kozijnen die er goed onderhouden uitzien. Achter de rug van de minister staat een container waarin doorgaans gereedschappen worden bewaard. Ook de wit bespatte stoep wijst op de onderhoudswerkzaamheden die gaande zijn. De bezorgdheid kan dan ook nauwelijks de renovatieactiviteiten betreffen, want het is duidelijk dat de zaak hier flink wordt aangepakt. De straat is goed verlicht, de geparkeerde auto's glimmen, de stoep oogt schoon, de kleurige gordijnen lichten op in de gevelwand aan de overzijde. Enkele omstanders – twee mannen en een jongen – kijken met enige aandacht naar de minister – zou ze het zien? En kijkt ze eigenlijk wel goed? Waarom valt haar oog niet op de felgekleurde schotten in de gevelwand, te zien aan de overzijde? De oudste man, handen op de rug, het hoofd een beetje schuin, stoffig schoeisel, lijkt wat ongeduldig en meewarig, alsof hij weet dat de problemen zich elders afspelen. De jongere man, handen in de zakken van zijn openstaande jas, lijkt zelfs geamuseerd door zo veel aandacht voor het vastgoed. De jongen, van allochtone afkomst, leunt met zijn hand op de vensterbank. Hij kijkt enigszins gespannen en verbaasd over de richting van de ministeriële blik. Hij wacht noodgedwongen af wat het oordeel wordt... Want mogelijk hangt zijn toekomst af van de conclusie die de minister uit haar inspectie trekt. Gelukkig, zo meldt het onderschrift, gaat de minister ook nog spreken met 'bewoners, buurtcomités, woningcorporaties, scholen en maatschappelijke organisaties'.

Wie aan probleemwijken denkt zal zich doorgaans een voorstelling maken van zaken die goed zichtbaar zijn. In de onderhavige zes wijken hebben we de proef op de som genomen. Is er door goed kijken iets te zeggen? Zijn bepaalde aanwijzingen behulpzaam om in specifieke gevallen te ontdekken wat de problemen zijn? Zouden overheidsdienaren gebaat zijn bij een gedisciplineerde blik om – anders dan bij de top-downbenadering die het beleid vaak kenmerkt – de zaak eens van onderop te zien? De feiten van de straat op hun waarde te schatten en ernstig te nemen? In de fotoreeksen die hier voorafgingen kan de lezer zelf rondkijken. Wel hebben we enige orde aangebracht. Soms werden er gemeenschappelijke aspecten duidelijk die in meerdere wijken een rol speelden. Soms waren gelijkenissen niet zichtbaar, omdat eenzelfde wijze van bewonen, eenzelfde opvatting

over privé en openbaar of eenzelfde vorm van communicatie toch heel andere visuele effecten hebben.

Opmerkelijk in de foto's van deze wijken is dat de verschillende sporen niet direct overeenkomen met de verwachtingen die men bij het bezoeken van een 'probleemwijk' heeft. We zien over het algemeen schone straten en opgeknapte huizen. De inspanning die gemeente en woningbouwvereniging zich getroosten – op dagelijkse basis, zie de plantsoenwerkers – is hier goed merkbaar. Vaak blijkt de fysieke inrichting van de wijk redelijk in orde, met dezelfde roodstenen bestrating als elders in ons land. En ook het groen is behoorlijk bijgehouden – aangeharkte parken, kort gehouden grasperken, bloeiende bloemperken, spuitende waterpartijen. Op andere plaatsen zien we sporen van renovatie om ook de rest van de wijk naar het niveau te brengen dat we in Nederland gewoon vinden. Daarbij komt dat deze wijken particulier bezit kennen – zie de bordjes met **TE KOOP** die men her en der op de foto's vindt. Verder vertonen de wijken tekenen van gemeentelijk beleid en gewone infrastructuur. Glasbakken, brievenbussen, schoongeveegde straten, kunstwerken, nieuwe stadsmeubels – het is er allemaal. Juist die zichtbare en heel normale aspecten maken het voor ons interessant. Om goed te interpreteren wat je ziet, moet je kennelijk meer van de wijk weten. Tegelijk wordt in de foto's duidelijk dat schone straten en geverfde huizen alleen niet voldoende zijn om ze in een 'prachtwijk' om te toveren.

Een speurend oog betrapt niettemin de sporen van slechte woonhuizen, geblutste bepleistering, beschimmelde gevels, kapotte vensters, dichtgetimmerde ramen – soms beplankt of door het gebruik van metalen platen voor tijdelijke bewoning ongeschikt gemaakt. Er is hekwerk dat op instorten staat, verrotte afdakjes, slecht onderhouden garageboxen. Er laat zich ook een zeker gevoel van onveiligheid en angst aanwijzen, getuige de hekken, hangsloten en het gaaswerk waarmee de bewoner zijn eigendom probeert te beschermen.

Opmerkelijk zijn de vele kinderspeeltuinen – blijkbaar een vast punt in het gemeentelijke beleid want geen van de zes wijken ontkomt eraan. Kleurig, soms in felrood, geel en blauw, soms in goud, kent elke wijk zo haar eigen locaties voor jonge kinderen. Nu eens liggen de speelplekken er verlaten bij, dan weer is het een drukte van belang met vrolijke kinderen en ook wel ouders die een oogje in het zeil houden. De kinderen zien er doorgaans gezond uit. Ze ogen blij, vitaal en kijken vol (ondeugende) energie de wereld in – maar of dat in de toekomst ook zo blijft?

Afgezien van enkele sportvoorzieningen – flink opgetuigd en door kleur of omvang tamelijk dominant aanwezig in de openbare ruimte – lijkt er voor de oudere jeugd weinig te beleven. Op een enkele rondhangende puber na, komen ze ook maar weinig op de foto's voor. Dat ze er niet op staan heeft vooral te maken met het feit dat ze uit het zicht wilden blijven, dan wel de fotograaf dwongen om een veilig heenkomen te zoeken.

De meeste wijken blijken aangesloten op grotere netwerken. Er rijden bussen, treinen en trams. Er zijn ook – hoewel niet overal in dezelfde mate – voorzieningen die in een doorsnee wijk te vinden zijn. Behalve de woningen zien we winkels, een school, een kerk, een politiepost, een café en een snackbar. Soms komen er maar weinig winkels in de wijk zelf voor, soms gaan bedrijfsjes schuil achter gewone gevels, soms zien we alleen grootschalige winkelbedrijven op een bedrijventer-

rein ergens aan de rand van de wijk. In overdekte en voor alle Nederlandse buitenwijken identieke shopping malls verpoost men zich. Oudere dames met een kopje thee, een groepje jongeren doodt de tijd met friet en fris, een paar vrouwen praten bij na gedane boodschappen.

De traditionele visboer heeft gezelschap gekregen van de kebabkraam. Groenteboer en bloemenwinkel staan naast mediterrane uitziende winkels die in handen van allochtone ondernemers zijn – een Turkse bakker, een Marokkaanse levensmiddelenzaak. Veel van deze middenstanders zijn van goede wil – getuige de bus met kleingeld bestemd voor ‘een goede doel’. De goederen in deze winkels, met hun exotische kleuren en op on-Hollandse wijze in schappen naast elkaar geplaatst, roepen oriëntaalse geuren op, maken vakantieberinneringen wakker die – al is het maar tijdelijk – andere sporen wegdringen. Zoals de beluizen waar voor concurrerende prijzen naar familie in Marokko of Turkije wordt gebeld. Of zoals de teloorgang van bedrijvigheid, sprekend uit verschillende verwaarloosde en vervelozе winkelpuizen waarop de sluiting aangekondigd wordt. Alles halve prijs, alles moet weg, opheffingsuitverkoop...

De rafelranden van de wijk vertonen vaak een wat vage bebouwing met onduidelijke bestemmingen. Opslagloodsen met dure auto's ervoor geven weinig prijs, maar suggereren wel iets ongebruikelijks. Dat geldt ook voor het uithangbord bij een gesloten loods waarop de woorden WIJ ZIJN OPEN staan.

Daarnaast zien we natuurlijk de mensen van de wijk. Zij komen af en toe in beeld en doen dan niet veel anders dan mensen in andere wijken doen. Boodschappen, praatje maken, fietsen, hun kinderen naar school brengen, tuinieren, de hond uitlaten, ramen lappen, een band plakken, de stoep vegen of met kind en buggy wandelen. Slechts een paar mensen wijken af in hun gedragingen, zoals de enkeling die aan het joggen is.

Opvallend is natuurlijk wel hoe de wijkbewoners er zelf uitzien: huidskleur, sekse, kleding en groepsgegedrag geven direct informatie over herkomst of culturele achtergrond. Die zichtbare verschillen doen er in het gewone straatbeeld toe. We zien echter ook ander gedrag en wie erop gaat letten kan de betekenis ervan tot zich laten doordringen. Bepaalde gedragingen vormen, zeker als ze vaker voorkomen, een aanwijzing voor leefgewoonten die verschil maken. Op straat rokende of sjekkie draaiende bewoners, leunend tegen hun auto, al dan niet versierd met tatoeages – het zegt wel iets over gezondheid en levensstijl. Hetzelfde geldt voor het grote aantal scootmobielen dat in de wijken circuleert.

Sommige foto's tonen ons hoe de bewoners zich het leven in de wijk voorstellen zonder dat ze zelf in beeld komen. Zowel de rommelige voortuin en de kapotte auto's, als deurversiering en tekenen van trots laten merken wat de betreffende bewoners al dan niet verwachten van hun wijk. De een laat het waaien en leeft er wat op los, de ander investeert in het eigen leven en de sociale gezelligheid. Met 'Het leven wordt beter' en 'Trots op Eindhoven' spreken de bewoners zich uit over hun idealen, de hoop die zij koesteren en de verwachtingen die zij hebben.

Men kan deze indicatoren taxeren in termen van inspanning (de gekleurde stoeptegels) of nalatigheid (de aanhanger met troep). Die taxatie staat los van smaak. Maar dat betekent niet dat er geen smaakverschillen optreden. Zie de gammaschuttingen en tuinkabouters, de 'antieke' beelden

en vergulde kanonnen tot en met betegelde of secuur met kiezels belegde voortuinen. Vaak keurig op orde, proper en goed schoon te houden, maar niet de smaak die een middenklasse, laat staan een elite deelt.

Dan het verschil in communicatie. Er zijn heel wat gevallen waarbij het publieke domein voor private boodschappen wordt gebruikt. Zelfgeschreven berichten op een lantaarnpaal of op het raam, een aankondiging van iemands vijftigste verjaardag, een vermiste kat of brommer. Ook vertoeven bewoners graag op de drempel van hun huis, zittend in de deurpost of samen met burenhet glas heffend. De gemeente doet dat heel anders. Weliswaar komen haar signalen ook in de publieke ruimte voor, maar zowel de vorm als de inhoud van haar boodschappen toont een wereld van verschil. Officiële uitnodiging tot samenwerking, borden met collectieve afspraken, verwijzingen naar Europese subsidies en politieel georganiseerde camerabewaking. Je kunt je afvragen of men elkaar verstaat zelfs als de partijen van goede wil lijken. Leeft men niet in twee verschillende werelden? Enerzijds de ambtenaren met hun plannen en planningen, anderzijds de bewoners die hun leven volgens eigen regels afwickelen.

Merk op dat veel huizen 'open' zijn. Maar tegelijkertijd maken sommige huizen juist een gesloten indruk op ons, bijvoorbeeld als de vensters ontoegankelijk ogen: gesloten gordijnen, lamellen dicht, luxaflex omlaag. Zulke gesloten vensters zeggen net zoveel als de hekken die je in sommige wijken kunt bewonderen. Ze vormen onderdeel van de vele visuele boodschappen die de bewoners via hun straat uitwisselen.

Hoewel Nederland niet erg groot is, duiken er toch landschappelijke contrasten op. Op de ene plaats staan hoge galerijflats, op moderne wijze geplaatst volgens rechte zichtlijnen, op de andere plaats zien we groene heuvellandschappen, het landelijke pad achter een ommuurd kerkhof. De overdaad aan kruisen in het zuiden van ons land verschilt hemelsbreed van de vele schotelantennes die we in het westen zien.

Tal van fietsen, kinderfietsjes, brommers en scooters – vaak goed vastgezet en afgesloten – duiden net als de gepoetste auto's niet direct op armoede. Eerder op enige zorg voor iemands eigendom. Maar er is ook moedwillig neergegooide troep, een stuk gesneden matras, een kapot tv-toestel, een oude boterham met worst, een gedeukte vuilnisbak, een geknakte lantaarnpaal. Soms gooit men gewoon iets slordig weg – een koffer, een partij folders of kranten, een niet-gerepareerd autoraam. Andere keren is er sprake van handel in oud ijzer, oude auto's, het sleutelen onder de motorkap. De graffiti is een niet weg te denken factor in de publieke ruimte. Soms van artistieke kwaliteit en een kleurige bijdrage aan de wat grauwe omgeving, is deze symbolische toe-eigening vooral te vinden op plaatsen waarvan onduidelijk is van wie ze zijn.